

EN FAVOR DE LES MATÈRIES DE FILOSOFIA

1. La situació

Els reiterats canvis curriculars a secundària han afectat negativament les matèries de filosofia. La seva càrrega curricular i lectiva ha disminuït en els successius decrets de mínims i el Departament no ha considerat adient augmentar-la tot aprofitant el marge de què disposa. Correlativament, els seus continguts s'han considerat poc importants perquè gran part de la preocupació pedagògica ha estat centrada en l'ESO, on la filosofia té una presència feble determinada per les poques hores atribuïdes a Ètica i a Ciutadania. A més, la literatura pedagògica citada pels inspiradors de la LOGSE, si més no pels qui dissortadament han transformat les seves teories en una mena d'escolàstica, sembla tenir com a referència sistemes educatius on no figura explícitament l'epígraf "filosofia" (encara que hi aparegui, per exemple, "*critical thinking*" o "teoria del coneixement"). D'altra banda, alguns actors polítics determinants, formats en sistemes educatius anteriors, les han considerat quelcom del passat, ignorants que a Catalunya i a l'Estat també s'ha produït una [transició filosòfica](#), potser més profunda que la política. També hi influeix la contrarietat que provoca en part del professorat de Geografia i història, molt nombrós i influent gràcies a ocupar posicions en les facultats de Ciències de l'educació, el fet que l'assignatura d'Història de la filosofia sigui alternativa a la d'Història a les PAU, i que fa servir els arguments anteriors, quan no d'altres encara menys fonamentats, contra la presència de la Filosofia al dit examen. A més, alguns continguts filosòfics han estat manllevats per l'assignatura de Ciències per al món contemporani, on són impartits per professorat en general mancat de formació filosòfica. Finalment, el lligam que es va fer en la darrera dècada entre "filosofia" i "ciutadania" ha col·locat les nostres matèries al mig de la lluita ideològica entre els dos principals partits que s'han disputat el govern de l'Estat.

A aquesta situació adversa i a l'estat d'opinió assenyalat s'enfronten la pràctica quotidiana de centenars de professors i professores de filosofia i la valoració de la majoria d'alumnat de totes les opcions, una vegada han pres contacte amb els continguts filosòfics, que palesa per exemple que aquesta assignatura és el descobriment intel·lectual i formatiu de l'alumnat que inicia el batxillerat, així com els bons resultats que obtenen a les PAU. També s'hi enfronta l'esforç del professorat encarregat per tal de dotar de dignitat les matèries d'ESO. Afegim-hi la penetració que té el projecte de filosofia per a infants 3/18 de l'IREF especialment a Primària, que ha merescut un informe positiu del Consell Superior d'Avaluació. Finalment, hi fan front la diversitat d'iniciatives innovadores com la [Mostra de Fotofilosofia](#), l'extensió d'idees com les olimpíades filosòfiques o les jornades locals de filosofia, que connecten amb la importància social que cada cop més es dona a la filosofia i a les "[noves pràctiques filosòfiques](#)".

2. Filosofia i formació integral

Totes les persones assumim creences sobre molt diverses qüestions: la relació entre intencions, accions i responsabilitat; l'obediència a les lleis i la participació

política; el sentit de l'existència; la visió dels altres com a competidors o com a col·laboradors, del que és just i el que és injust; què és treball, què oci i què diversió; què ens dóna i què demanda la natura. També adoptem valors ètics, estètics, epistemològics, polítics, econòmics, tècnics, etcètera.

Però una educació integral requereix pensar aquestes creences, perquè una persona formada no només ha assumit creences, sinó que ha pensat sobre elles. Pensar les pròpies creences vol dir confrontar-les amb les d'altres persones, iguals i adultes. Implica ser capaç d'entendre punts de vista diferents i contrastar lògicament o empírica els arguments que les suporten per tal de saber-les formular amb més rigor i defensar-les amb més vigor, o sigui amb més arguments i més ben fonamentats, tot això per tal de facilitar el dur-les a la pràctica més plenament. Perquè aquesta reflexió no caigui en la banalitat, és imperatiu que tingui en compte la conceptualització de l'experiència humana que s'ha fet en tota la història de la filosofia.

Pensar les pròpies creences no és una tasca purament formal que remeti a un relativisme de les creences, sinó que té uns continguts que en les nostres societats qualsevol persona educada compartiria. Aquests continguts, formulats planerament, serien aquests:

- a la vida cal que hom decideixi, i no hem de deixar que ho facin les circumstàncies, les altres persones o, pitjor encara, el temps,
- és perillós acceptar sense jutjar,
- cal compensar la tendència humana a la credulitat, al fonamentalisme i a l'exclusió,
- amb totes les seves imperfeccions i limitacions, la ciència és la millor font de saber de què disposem,
- malgrat això, la ciència no ens dóna una guia per a la nostra vida individual o col·lectiva,
- el que val la pena al capdavall és una existència humana digna,
- cal enfortir els valors que orienten vers aquesta existència plena tot revisant-los constantment: racionalitat, rigor, empatia, justícia, cura, dignitat, diàleg, integritat.

Precisament és a tot això on apunten els continguts filosòfics: l'ètica, perquè es refereix a les decisions que més ens afecten; l'antropologia, perquè tracta sobre allò que som; l'epistemologia perquè tracta sobre la veritat, l'origen i els límits del coneixement; la lògica, perquè tracta de les formes de raonament acceptable; la filosofia política, perquè tracta del principis de justícia i de les formes d'organització política; la metafísica, perquè tracta sobre la consistència d'allò que anomenem realitat.

El procés de pensar les creences cal que sigui acompanyat per professorat preparat, tant disciplinàrment com didàcticament. Això implica que tingui coneixement dels problemes plantejats en la història de la filosofia i de la ciència i de les solucions aportades, tant històriques com actuals, capacitat per ensenyar competències dialògiques i argumentatives orals i escrites, i capacitat per establir ponts i relacions entre allò que l'alumnat ha après en les diverses àrees i

assignatures. Aquest acompanyament ha de fer-se possible gràcies a què està dotat d'espais i temps adients i proporcionals magnitud de la seva tasca.

Afegim finalment que la UNESCO ha proclamat reiteradament la importància formativa de la filosofia en obres com [La filosofia, una escola de llibertat](#) o la [Declaració de París](#). Recentment, a partir d'una iniciativa de la Conferència de degans de les Facultats de Filosofia de l'Estat s'ha adoptat la [Declaración de la filosofía española](#), signada per múltiples entitats, en el mateix sentit. Per la seva banda, el Parlament de Catalunya ha expressat en diverses ocasions el seu acord en la importància formativa de les matèries de filosofia i, conseqüentment, en l'augment de les hores lectives que cal dedicar-hi (vegeu-ne per exemple la [Resolució 951/81, de 2001](#)).

3. Propostes

a) Un catàleg dels continguts filosòfics

Per tal que serveixi com a referència, exposem a continuació un esquema del camp de la filosofia. Cada qüestió admet un enfocament temàtic o històric, que en cap cas són alternatius, sinó complementaris.

Aquests continguts cal triar-los, ordenar-los i seqüenciar-los per etapes educatives i nivells i cursos, i especialment determinar quins cal garantir per a tota la població. Fóra una bona manera de concretar de veritat els objectius establerts per la [Llei d'Educació de Catalunya](#).

A més, cal tenir en compte la vinculació que històricament i en l'actualitat té la filosofia amb la Psicologia i la Sociologia com a ciències positives.

1. Què és filosofia?

2. Antropologia filosòfica

1. Natura i cultura
2. Ment i cos
3. La identitat personal
4. L'animal simbòlic
5. *Homo faber* i *homo oeconomicus*

3. Lògica

1. Judici, proposició, enunciat
2. Raonament formal i informal
3. Lògica formal
4. Lògica no formal
5. Les paradoxes

4. Teoria del coneixement, epistemologia, gnoseologia

1. Creure, conèixer i saber
2. El problema de la veritat
3. El coneixement científic
4. Teories del coneixement

5. Metafísica

1. La realitat
2. Individu i universal
3. La constitució de la matèria
4. Espai i temps

5. El mental i el físic
6. Llibertat i causalitat
7. Ser transcendent

6. Ètica

1. L'acció
2. La consciència moral
3. Els fins últims
4. El llenguatge moral
5. El fonament filosòfic de la moral
6. Teories ètiques
7. Les aportacions de la psicologia social en l'anàlisi del comportament moral
8. Ètica aplicada

7. Estètica

1. Què és l'estètica?
2. Què és l'art?
3. Valors estètics

8. Filosofia política

1. El poder
2. La llibertat
3. El dret
4. La justícia
5. L'estat de dret
6. Idees polítiques
7. Democràcia i ciutadania

9. Continguts procedimentals

1. Recercar i tractar informació
2. Comentar textos (fragments curts, llargs, films, novel·les, ...) des del punt de vista de les idees contingudes
3. Interpretar normes legals
4. Conceptualitzar
5. Problematitzar
6. Diàleg inquisitiu (comunitat de recerca)
7. Debatre
8. Dissertar per escrit
9. Dissertar oralment
10. Resoldre problemes
11. Jutjar amb criteris (tesis, textos, casos, notícies, publicitat, normes, opinions ...)
12. Prendre decisions
 - casos reals
 - casos simulats
 - dilemes
13. Clarificació de valors
14. Habilitats socials i de caràcter
15. Identificació d'etapes, corrents, autors i autores de la història de la filosofia i de la ciència en el seu context.
16. Identificació de problemes filosòfics

b) Concrecions horàries

Matèria	Hores setmanals
Educació per a la ciutadania i els drets Humans (comuna a tercer d'ESO)	1/2
Ètica (comuna a quart d'ESO)	2
Introducció a la filosofia (comuna a primer de Batxillerat)	3
Història de la filosofia (comuna a segon de batxillerat)	3
Optativa de Psicologia i Sociologia	4 (o com la resta d'optatives)
En el seu cas, una matèria d'Ètica/Filosofia a Formació professional	

c) Altres concrecions

1. Un/una especialista en Filosofia a cada centre, com a mínim.
2. No fer servir les jubilacions per amortitzar places de Filosofia.
3. Evitar, per part de la Inspecció i de les direccions, la pràctica gairebé sistemàtica de nomenar preferentment un professor de Geografia i Història quan hi ha hores de filosofia i de socials per impartir.
4. Els interins i substituïts de Filosofia han d'haver cursat estrictament l'especialitat de Filosofia o d'Humanitats i màster de secundària de filosofia.
5. Oferta de l'optativa de Psicologia i Sociologia en tots els centres, per a totes les modalitats del Batxillerat. Atribuïda exclusivament al professorat de Filosofia.
6. Màster de secundària de Filosofia en condicions similars a la resta d'especialitats.
7. Sempre que es convoquin oposicions, oferir places de Filosofia.
8. Manteniment de la situació actual de la Història de la filosofia a les PAU.
9. Possibilitat per al professorat de Filosofia de ser nomenats correctors de Psicologia a les proves d'accés a FP 2.
10. Incloure el comentari de text filosòfic dins les proves per als Premis extraordinaris de Batxillerat.
11. Impressió dels diplomes lliurats el dia internacional de la Filosofia a l'alumnat guanyador de la Mostra de Fotofilosofia (350€).
12. Dotació d'una persona de l'especialitat de Filosofia en comissió de serveis al CESIRE-CERES amb jornada parcial.

Barcelona, juny de 2012

Grup de didàctica de la Filosofia de la SCF

Adhoc

Grup de l'Alt Empordà

Grup de Girona

Grup del Maresme

Grup d' Igualada

Grup de Tarragona

Grup de Lleida